NORAKSTS
Lieta Nr. A42583808

SPRIEDUMS
Latvijas tautas vārdā

Rīgā 2009.gada 19.janvārī

Administratīvā rajona tiesa šādā sastāvā:
tiesnese S.Ozola,

rakstveida procesā izskatīja administratīvo lietu, kas ierosināta pēc *A.L.* pieteikuma par pienākuma uzlikšanu Centrālās zemes komisijai izdot pieteicējai labvēlīgu administratīvo aktu.

Aprakstošā daļa

[1] 2008.gada 23.aprīlī *A.L.* (turpmāk – pieteicēja) iesniegusi Centrālajā zemes komisijā iesniegumu, lūdzot atjaunot viņai īpašuma tiesības uz tēva *C.B.* izpirkto nekustamo īpašumu Kuldīgas rajona Pleču pagasta „Kalnējiem".

[1.1] Centrālā zemes komisija, atbildot uz pieteicējas 2008.gada 23.aprīļa iesniegumu, ar 2008. gada 25.aprīļa lēmumu Nr.48Ī/t (turpmāk – Lēmums; *lietas 32.lapa*), nolēmusi atstāt bez izskatīšanas pieteicējas 2008.gada 23.aprīļa pieprasījumu par zemes īpašuma tiesību atjaunošanu.

Lēmumā paskaidrots, ka saskaņā ar likuma „Par zemes reformas pabeigšanu lauku apvidos" 16.panta pirmo daļu līdz 2007.gada 28.decembrim bijušie zemes īpašnieki vai viņu mantinieki, kuriem nav atjaunotas īpašuma tiesības uz nekustamo īpašumu vai par to nav piešķirti īpašuma kompensācijas sertifikāti [tai skaitā personas, kuras līdz 1940.gada 21.jūlijam uzsāka izpirkt (aizpirka) Latvijā atstātos vācu izceļotāju nekustamos īpašumus no Vispārējās Lauksaimniecības bankas vai Valsts zemes bankas, kā arī šo personu mantinieki], iesniedz Centrālajai zemes komisijai pieprasījumu par zemes īpašuma tiesību atjaunošanu.

Lēmumā pieteicējai norādīts, ka pieprasījums par zemes īpašuma tiesību atjaunošanu Centrālajā zemes komisijā iesniegts pēc likumā noteiktā termiņa – 2007.gada 28.decembra.

[2] 2008.gada 29.maijā Administratīvajā rajona tiesā saņemts pieteicējas pieteikums, kurā lūgts atcelt Centrālās zemes komisijas (turpmāk – atbildētājs) 2008.gada 24.aprīļa lēmumu Nr.48Ī/t (turpmāk – pārsūdzētais lēmums). Pieteikums pamatots ar turpmāk minēto.

[2.1.] Pieteicēja uzskata, ka pārsūdzētais lēmums pieņemts formāli, neiedziļinoties lietas būtībā, tādējādi ir nepamatots.

Pieteicēja norāda, ka atbildētājs, atsaucoties uz likuma „Par zemes reformas pabeigšanu lauku apvidos" 16.panta pirmo daļu, nav ņēmis vērā, ka likuma „Par zemes reformas pabeigšanu lauku apvidos" 16.panta pirmā daļa nosaka, ka dokumentus, kas apliecina zemes īpašuma un mantošanas tiesības, var iesniegt līdz 2008.gada 1.septembrim.

[2.2] Pieteicēja norāda, ka pieprasījums par īpašuma tiesību atjaunošanu nav iesniegts likuma „Par zemes reformas pabeigšanu lauku apvidos" 16.panta pirmās daļas noteiktajā termiņā, t.i., līdz 2007.gada 28.decembrim no pieteicējas neatkarīgu, objektīvu iemeslu dēļ.

Pieteicēja norāda, ka tikai 2008.gada martā no Pelču pagasta padomes saņēmusi Latvijas Valsts vēstures arhīva 2008.gada 7.marta izziņu Nr.5-JP-1142/2 (*lietas 14.lapa*) par to, ka pieteicējas tēvs ir sācis izpirkt nekustamo īpašumu „Kalnēji", kas atradies Kuldīgas apriņķī, Kurmāles pagastā, tādējādi pieprasījumu atjaunot īpašumtiesības pieteicēja varēja iesniegt tikai pēc tam, kad uzzināja, ka ir apveltīta ar šādām tiesībām.

Tāpat pieteicēja norāda, ka saskaņā ar 2007.gada 14.jūnijā pieņemtajiem grozījumiem likumā „Par zemes reformas pabeigšanu lauku apvidos" (stājās spēkā 2007.gada 1.augustā), faktiskais iespējamais pieprasījumu iesniegšanas laiks tika dots no 2007.gada 1.augusta līdz 2007.gada 28.decembrim, kas ir aptuveni četri mēneši. Tik īss pieprasījumu iesniegšanas periods faktiski liedz visām tiesīgajām personām iesniegt pieprasījumu un Latvijas Valsts arhīvs šādas ziņas zemes reformas sākumā nesniedza, kas liedza mantiniekiem vēlāk realizēt savas tiesības un atgūt īpašumus, uz kuriem personām ir tiesības.

Likuma „Par zemes reformas pabeigšanu lauku apvidos" jēga un mērķis ir atgriezt īpašumus vai citādi kompensēt īpašumu vērtību personām, kurām ir tiesības uz īpašumu. Saskaņā ar likuma „Par zemes reformas pabeigšanu lauku apvidos" 16.panta otro daļu par īpašumtiesību apliecinošu dokumentu var uzskatīt Latvijas Valsts vēstures arhīva izziņu, kurā norādīti nekustamā īpašuma izpircēji, dati par nekustamo īpašumu un bankā iemaksātā naudas summa, bet nosakot termiņu pieprasījuma iesniegšanai pārkāpj Satversmes 105.panta noteiktās personas tiesības uz īpašumu. Pieteicēja, uzskata, ka jāizvērtē likuma „Par zemes reformas pabeigšanu lauku apvidos" 16.panta pirmajā daļā minētā termiņa ierobežojuma samērīgumu. Mērķi – īpašumtiesību atgriešanu likumīgajiem īpašniekiem vai mantiniekiem, iespējams sasniegt ar indivīda tiesības mazāk ierobežojošiem līdzekļiem, piemēram, noskaidrojot, kāds ir pieprasījuma novēlotas iesniegšanas iemesls, tā ticamība. Nav pieļaujams ierobežot Satversmē nostiprinātās tiesības uz īpašumu objektīvu iemeslu dēļ - nokavējot formālu iesnieguma iesniegšanas termiņu.

[2.3] Pieteicēja norāda, ka izskatot lietu pēc būtības atbildētājam, būtu jāvērtē pieprasījuma neiesniegšana termiņā, izvērtējot šī termiņa pārkāpuma iemeslus, it sevišķi lietderības apsvērumus.

Pieteicēja uzskata, ka likuma „Par zemes reformas pabeigšanu lauku apvidos" 16.pants ir pretrunā Satversmes 105.pantam, bet 16.panta pirmajā daļā noteiktais termiņš 2007.gada 28.decembris neatbilst privātpersonu ievērošanas, tiesību normu saprātīgas piemērošanas, demokrātiskas iekārtas un procesuālā taisnīguma principam.

[3] Atbildētājs 2008.gada 4.jūlijā iesniedzis tiesā paskaidrojumus (*lietas 30.lapa*), norādot, ka neatzīst pieteicējas prasību pilnībā turpmāk minēto apsvērumu dēļ.

[3.1] Zemes reformas pamatprincips prasa ievērot bijušo zemes īpašnieku, kam tās bija 1940.gada 21.jūlijā, vai viņu mantinieku īpašuma tiesības. Šāda pamatprincipa īstenošanai zemes reforma noteikta kā terminēts process, jo tā saistīta ar konkrētu termiņu ievērošanu gan attiecībā uz pašas zemes reformas norisi, gan attiecībā uz zemes vai kompensācijas pieprasījumu un attiecīgo dokumentu iesniegšanu un izskatīšanu.

Bijušajiem zemes īpašniekiem (pēc stāvokļa uz 1940.gada 21.jūliju) vai viņu mantiniekiem pieprasīt pagasta padomei lietošanā un sekojoši īpašumā mantojamo vai tai līdzvērtīgu zemi atbilstoši likuma „Par zemes reformu Latvijas Republikas lauku apvidos" 7.panta pirmajai daļai un likuma „Par zemes privatizāciju lauku apvidos" 20.pantam bija tiesības, sākot ar 1990.gada 21.novembri, bet Centrālajā zemes komisijā saskaņā ar likuma „Par zemes reformas pabeigšanu lauku apvidos" 16.pantu, sākot ar 1997.gada 27.novembri.

Atbildētājs norāda uz likuma „Par zemes reformas pabeigšanu lauku apvidos" 16.panta pirmo daļu un tajā noteikto īpašuma tiesību atjaunošanas termiņu, tālāk paskaidrojot, ka pieteicēja pieprasījumu par zemes īpašumu tiesību atjaunošanu iesniegusi pēc likumā noteiktā termiņa (2008.gada 23.aprīlī), tādēļ ar pārsūdzēto lēmumu atstāts bez izskatīšanas pieteicējas pieprasījums.

[3.2.] Atbildētājs nepiekrīt pieteicējas pieteikumā minētajai atsaucei uz Satversmes 105.pantu. Īpašuma tiesības nedrīkst izmantot pretēji sabiedrības interesēm. Īpašuma tiesības drīkst ierobežot vienīgi saskaņā ar likumu. Īpašuma piespiedu atsavināšana sabiedrības vajadzībām pieļaujama tikai izņēmuma gadījumos uz atsevišķa likuma pamata pret taisnīgu atlīdzību. Atbildētājs ar pārsūdzēto lēmumu nav aizskāris pieteicējai nostiprinātās īpašuma tiesības. Pieņēmums, ka pieteicējai potenciāli varētu piederēt kāds īpašums, nenozīmē, ka pieteicējas īpašuma tiesības tikušas apdraudētas, jo Satversmes 105.pantā noteiktais saistāms ar jau esošu īpašuma tiesību izmantošanu un aizsardzību.

[4] Pieteicēja iesniegumā (*lietas 27.lapa*) ir piekritusi lietas izskatīšanai rakstveida procesā. Pamatojoties uz Administratīvā procesa likuma 114. panta pirmo daļu, tiesnese nolēma lietu izskatīt rakstveida procesā.

Motīvu daļa

[5] Tiesa, pārbaudot lietas materiālus, atbilstoši Administratīvā procesa likuma (turpmāk – APL) 103.panta otrajai daļai objektīvi noskaidrojot lietas apstākļus un dodot tiem juridisku vērtējumu, secina, ka pieteikums ir nepamatots un noraidāms turpmāk minēto iemeslu dēļ.

[6] Saskaņā ar Administratīvā procesa likuma 103.pantu administratīvā tiesā procesa būtība ir tiesas kontrole par iestādes par izdotā administratīvā akta tiesiskumu vai lietderības apsvērumiem rīcības brīvības ietvaros (..).

Administratīvajā procesā tiesa noskaidro, vai administratīvais akts izdots, ievērojot procesuālos un formālos priekšnoteikumus, vai tas atbilst materiālo tiesību normām, un vai administratīvā akta pamatojums attaisno adresātam uzlikto pienākumu.

Administratīvā akta tiesiskums tiek vērtēts, pārbaudot, vai iestāde, to izdodot, rīkojusies saskaņā ar materiālajām un procesuālajām normām.

[7] No lietas materiāliem tiesa konstatē šādus faktiskos apstākļus.

[7.1.] Centrālā zemes komisija 2008.gada 23.aprīlī saņēmusi pieteicējas iesniegumu, kurā lūgts atjaunot īpašuma tiesības uz nekustamo īpašumu „Kalnēji" Pelču pagastā, Kuldīgas rajonā (*lietas 33.lapa*);

[7.2] Ar Lēmumu pieteicējas pieprasījums par zemes īpašuma tiesību atjaunošanu atstāts bez izskatīšanas, jo tas iesniegts pēc likumā noteiktā termiņa - 2007.gada 28. decembra (*lietas 32.lapa*).

[8] Lēmums pamatots ar likuma „Par zemes reformas pabeigšanu lauku apvidos" 16.panta pirmo daļu (*2007.gada 14.jūnija likuma redakcijā*) kas noteic, ka līdz 2007.gada 28.decembrim bijušie zemes īpašnieki vai viņu mantinieki, kuriem nav atjaunotas īpašuma tiesības uz nekustamo īpašumu vai par to nav piešķirti īpašuma kompensācijas sertifikāti [tai skaitā personas, kuras līdz 1940.gada 21.jūlijam uzsāka izpirkt (aizpirka) Latvijā atstātos vācu izceļotāju nekustamos īpašumus no Vispārējās Lauksaimniecības bankas vai Valsts zemes bankas, kā arī šo personu mantinieki], iesniedz Centrālajai zemes komisijai pieprasījumu par zemes īpašuma tiesību atjaunošanu (..).

Konkrētajā gadījumā pieteicēja pieprasījumu Centrālajā zemes komisijā iesniedza 2008.gada 23.aprīlī, tādējādi nokavējot likumā noteikto termiņu.

[9] Tiesa konstatē, ka likumdevējs ārējā normatīvajā aktā ir paredzējis, ka personas tiesības iesniegt pieprasījumu par zemes īpašuma tiesību atjaunošanu personām, kurām nav atjaunotas īpašuma tiesības uz nekustamo īpašumu vai par to nav piešķirti īpašuma kompensācijas sertifikāti, ir ierobežojamas ar likuma „Par zemes reformas pabeigšanu lauku apvidos" 16.panta pirmajā daļā noteikto termiņu – **2007.gada 28. decembri**.

Tiesa atzīst, ka minētajā likumā ietvertais termiņš uzskatāms par materiāltiesisko (prekluzīvo) termiņu, proti, subjektīvo tiesību izbeidzošo termiņu, kas aprobežo attiecīgās tiesības pastāvēšanu laikā.

„Laika ziņā norobežotas tiesības (t.i. prekluzīvam termiņam padotās tiesības) jau no paša sākuma nodibināšanās (izcelšanās) momenta tiek radītas tikai uz zināmu norobežotu laiku un viņas, pašas par sevi izbeidzas galīgi un pēc būtības ar šī laika notecējumu. [..] Ar prekluzīvo termiņu izbeidzas pašas tiesības [..]." *(Dr. Loebers. Par prekluzīviem termiņiem. Tieslietu Ministrijas Vēstnesis, 1924, 3.sēj., Nr. 1, 36.lpp.).* Prekluzīvie termiņi nav atjaunojami (*skat. Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta 2006.gada 24.janvāra spriedumu lietā Nr.SKA-0022-06*).

Tiesa norāda, ka termiņa nokavējums konkrētajā lietā atzīstams par absolūtu materiāltiesisku šķērsli pieteicējas prasības apmierināšanai un tas ir patstāvīgs pamats pieteicējas izteiktā prasījuma par labvēlīga administratīvā akta izdošanu noraidīšanai. Pieteicējas pieteikumā norādītajiem administratīvā procesa pamatprincipiem - privātpersonu ievērošanas (APL 5.pants), tiesību normu saprātīgas piemērošanas (APL 8.pants), demokrātiskas iekārtas (APL 12.pants) un procesuālā taisnīguma principam (APL 14.[1]pants) šajā gadījumā nav nozīmes, jo jebkuras materiālās normas piemērošana notiek caur konkretizējošām procesuālajām normām. Tikai tad, ja kāda procesuālā norma pieļauj dažādus lēmumus, iestāde un tiesa, vadoties pēc privātpersonas tiesību ievērošanas principa, var veicināt privātpersonas tiesību un interešu aizsardzību (APL 5. pants), jo pats APL 5.pants nosaka principa robežas – piemērojamo tiesību normu ietvaros. Tāpat arī tiesību normas saprātīgas piemērošas princips (APL 8.pants) attiecas uz iestādes darbību, kam jāatbilst tiesību normām, tāpēc minētā principa ievērošana pats par sevi nevar būt pamats atkāpties no tiesību normās skaidri noteiktās kārtības vai ar imperatīvu tiesību normu uzliktā pienākuma neievērošanu.

[10] Kā tiesa iepriekš konstatēja – ar Lēmumu pieteicējas pieprasījums par zemes īpašuma tiesību atjaunošanu atstāts bez izskatīšanas. Tas nozīmē atteikumu izskatīt pieteicējas iesniegto pieprasījumu.

Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departaments ir atzinis, ka atteikums ir negatīvs administratīvs akts, kas neko nemaina personas tiesiskajā stāvoklī un tam nav turpinošas iedarbības. Līdz ar to nav iespējams runāt par atteikuma kā tāda spēka zaudēšanu vai atcelšanu. Atceļot atteikumu, personas tiesiskajā stāvoklī nekas nemainās. Tāpēc arī atteikuma gadījumā pieteikuma priekšmets tiesā ir labvēlīga administratīvā akta izdošana. Ja labvēlīga administratīvā akta izdošana nav iespējama, tad tiesa var vērtēt tikai atteikuma prettiesiskumu *(sk. Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta 2007.gada 14.jūnija spriedumu lietā Nr. SKA-255/2007).*

Ņemot vērā, ka konkrētajā gadījumā nepastāv priekšnoteikumi pieteicējai labvēlīga administratīvā akta izdošanai, tad tiesai ir jāizvērtē Lēmuma par atteikumu tiesiskums.

Atbilstoši APL 250.panta pirmajai daļai administratīvajā procesā tiesa noskaidro, vai administratīvais akts izdots, ievērojot procesuālos un formālos priekšnoteikumus, vai tas atbilst materiālo tiesību normām, un vai administratīvā akta pamatojums attaisno adresātam uzlikto pienākumu.

Izvērtējot Lēmumu atbilstoši iepriekš minētajā tiesību normā ietvertajiem administratīvā akta pārbaudes nosacījumiem, tiesa secina, ka Centrālās zemes komisija, pieņemot Lēmumu, ir pārbaudījusi administratīvās lietas faktiskos un tiesiskos apstākļus, līdz ar to tiesa secina, ka atbildētājs pirms lēmuma pieņemšanas ir pilnīgi un vispusīgi veicis administratīvajā lietā nepieciešamo apstākļu noskaidrošanu, tādējādi atbildētājs ir izpildījis APL 59.panta pirmās daļas prasības, kas paredz, ka pēc administratīvās lietas ierosināšanas iestāde iegūst informāciju, kas saskaņā ar normatīvajiem aktiem ir nepieciešama, lai pieņemtu attiecīgo lēmumu. Tiesa arī konstatē, ka izdodot Lēmumu, ir ievērota lietas piekritība, aktā ir norāde uz lietā noskaidrotiem apstākļiem un piemērotām tiesību normām

Atbilstoši APL 64.panta pirmajai daļai, ja administratīvā lieta ierosināta uz iesnieguma pamata, iestāde pieņem lēmumu par administratīvā akta izdošanu vai lietas izbeigšanu viena mēneša laikā no iesnieguma iesniegšanas dienas, ja normatīvajā aktā nav noteikts īsāks termiņš.

Konkrētajā gadījumā Lēmums pieņemts, ievērojot iepriekš minētajā tiesību normā termiņu.

Pastāvot šādiem apstākļiem, tiesa atzīst, ka Lēmums attaisno pieteicējai noraidītas tiesības uz pieprasījuma izskatīšanu par īpašuma tiesību atjaunošanu uz zemes īpašumu.

Rezolutīvā daļa

Pamatojoties uz Administratīvā procesa likuma 246.– 251.pantu, 289.-291.pantu, Administratīvā rajona tiesa

nosprieda

noraidīt *A.L.* pieteikumu par pienākuma uzlikšanu Centrālās zemes komisijai izdot pieteicējai labvēlīgu administratīvo aktu.

Spriedumu var pārsūdzēt Administratīvajā apgabaltiesā 20 dienu laikā no sprieduma sastādīšanas dienas, iesniedzot apelācijas sūdzību Administratīvās rajona tiesas Rīgas tiesu namā.

Tiesnese (*paraksts*) S.Ozola

NORAKSTS PAREIZS
Administratīvās rajona tiesas

tiesnese _____ S.Ozola
Rīgā 2009.gada 19.janvārī